

af kulturelle særtræk, tilknytning til et bestemt område og med en vis indre solidaritet. Han argumenterer for at betegne indbyggernes forestillinger som patriotisme.

Bogen vil givetvis føre til videre diskussion. Der er punkter, man gerne havde set uddybet og inddraget. 1400-tallets forsøg på udvikling af unionsidentitet forekommer således ikke helt uden interesse i sammenhængen. Udbygningen af administration og finansforvaltning fra 1500 og fremefter og den formentlige inspiration fra de mere avancerede hertugdømmer kunne have været overvejet yderligere. Der er steder, hvor man vil kunne supplere: Ejderstedkrøniken kunne således føjes til forfatterens eksempler på lokale modidentiteter i form af gotlandsk og islandsk historieskrivning, og så kender han øjensynligt ikke standardværket *Den danske rigslovgivning*. Diskussion og muligheder for uddybning skal imidlertid ikke overskygge helhedsbilledet. Der er tale om et yderst vellykket forsøg på en nylæsning af 1500-tallets nordiske historie. Det må faktisk betegnes som et eksempel på, at vor egen unions-tid kan give historikeren mulighed for mindre anakronistisk at anskue fortidens.

Bjørn Poulsen

Per Schybergson (red.): *I sanningens namn. Tolv framstående ledamöter i Finska Vetenskaps-Societeten*. (Sphinx, 1998). 200 s.

I Finland har man stadig masser af lærde selskaber. Man holder den traditionelle akademiske fane højt. Ikke mindst i området mellem Senatstorget, Svenska Klubben og Universitetskvarteret i Helsingfors er de talrige og still going strong. Det afspejles også i denne antologi. Den er sprænglærd – men tager sig også de friheder i retning af uforpligten-

de overslag, som man kender fra dels ejendomsmæglernes prisfastsættelser, dels fra fortidens professorforelæsnin-ger. Antologien anfører selv et strålende eksempel herpå i Nils Edelmans artikel om geologen J.J. Sederholm, der i sine studieår i Heidelberg hos professor Rosenbusch fik følgende at vide: »Unge man! Det finns inga teorier! Det finns bara auktoriteter.«

Men bag sin lettere gammelakademiske form gemmer der sig i denne antologi en højst nutidig ambition: at påvise, at det finske videnskabs-societet gennem de sidste par århundreder har haft tætte kontakter til omverdenen. Ikke alene til Norden (den slags har man siden Finlands indtræden i EU ikke interesseret sig så meget for), men også til Kontinental-Europa og til den globale verden i det hele taget. Dette er tilsyneladende den overordnede målsætning for antologien. Det er et hæderligt og ordentligt forehavende. Og et væsentligt sådant.

Ikke mindst her i landet støder man nemlig undertiden fortsat på den vildfarelse, at Danmark har været førende blandt de nordiske lande på den front; og at det er herfra, idéerne er blevet kolporteret videre til resten af de nordiske udmarker. Her overses det ofte, at der også er gået en anden lærdomsvej op gennem Norden, ad den tysk-baltiske rute, videre over Skt. Petersborg via det multikulturelle Viborg til Helsingfors. Dette har blandt andet Max Engman påpeget ved flere lejligheder. Samt at der fra finsk side, i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, var overordentligt tætte kontakter til ikke mindst Tyskland og de tyske universiteter.

Ikke at Helsingfors, denne sent oprettede hovedstad (1812), kun har modtaget Europa-påvirkninger og øst-påvirkninger; de svenske har til stadighed gjort sig gældende. Det kan man blandt

andet overtøye sig om ved at se på de slægtskabsforhold, som antologien er så venlig også at afdække. Her genfindes alle de finlandssvenske klaner, hvis lige man kun kender fra danske højskolekredse, dengang de havde magt, og i dag i miljøerne omkring tv og dets medieafleggere.

Men ligesom de danske klaner aldrig har kunnet klare sig ved hjælp af selvforsyning og indavl, har man også i Finland måttet ty til inspiration udefra. Det bærer denne antologi i høj grad præg af. Hovedparten af de tolv fremtrædende finske videnskabsmænd (og det er kun mænd), hvis livshistorie og forskningsresultater her præsenteres, har været på studieophold i udlandet, enten Rusland eller Midt- og Sydeuropa. Underforstået: Isolationismen har som hovedregel ikke været kendetegnende for de finske videnskabelige miljøer.

Men også den anden vej er udviklingen gået. Til benefice for dem, som ikke måtte være klar over det, påvises det – i øvrigt uden stortalende nationalfølelse – at finske videnskabsmænd også har høstet international berømmelse og respekt. Edvard Westermarcks sociologi-professorat ved London School of Economics er det måske mest spektakulære paradeeksempel. Men i Erik Allardts artikel om ham er der flere nok så interessante oplysninger. Fx at Finland var først af de nordiske lande til at oprette professorater i sociologi. Da disse begyndte at komme på banen også i det øvrige Norden i slutningen af 1940'erne, havde Finland allerede fire. Det er ligeledes værd at bemærke, at Westermarck – usædvanligt for det ellers udpræget hegeliansk-fennomanske forskningsmiljø i Finland omkring 1900 – ikke var påvirket af den tyske metafysik, men af den engelske erfaringsfilosofi. Det er derfor ikke sært, at staten og samfundet ikke spiller en nævneværdig rolle i hans sociologi, der snarere – ikke uaktuelt – har

rod i følelser og skikke. Det er ligeledes interessant, at Westermarck allerede kort efter 1900 tog del i kampen for religionsfrihed og var formand for den frisindede forening Prometheus, hvor også kulturelt aktive intellektuelle såsom Gunnar Castrén, Rolf Lagerborn, Georg Schaumann, Gunnar Landtman og Yrjö Hirn færdedes, dvs. folk som senere blev betydningsfulde skikkelser i den tidlige finske kulturradikalisme, hvis undersøgelse vi fortsat har til gode. Her er et godt spor at forfølge.

Langt mere hegeliansk påvirket er den moderat liberale jurist Robert Hermansson, som portrætteres af Tore Modéen. Her får vi et glimrende indblik i den kombination af statsret og nationalisme, med tilhørende nationskonstruktion fra oven, der er så kendetegnende for Finland. Vil man have en hurtig briefing om de finske statsbyggeres tankegang i 1800-tallet, er dette en udmærket mulighed.

Ralph Gräsbäcks artikel om Elias Lönnroth er især interessant ved ikke så meget at fokusere på litteraten Lönnroth som på lægen, folkloristen og socialmedicineren. Det er for vidtgående at gøre Lönnroth til en pendant til Eilert Sundt i Norge, men hans virke som profylaktiker og hygiejniker mere end terapeut fortjener nok opmærksomhed, og hans afhandling »Om Finnarnas magiska medicin« kan stadig læses med udbytte; ikke kun som et levn af medicinsk tænkning i årene 1841-43, men også som et tidligt etnologisk arbejde.

Mest læseværdig af alle bidrag er, ikke overraskende, Rainar Knapas' artikel om J.J. Tikkanen, Finlands første professor i kunsthistorie – og den første i Helsingfors-forstaden Brändö Villastad, der døde ved en bilulykke (dette sidste kommer Knapas nu ikke ind på). Denne mand, der i dag måske er mest kendt som forfatteren Henrik Tikkanens farfar, portrætteres her med lige dele omhu og

mild humor. Knapas er den fine kender af 1800-tallets finske og europæiske kunsthistorie og desuden en blændende formidler. Begge dele kommer ham her til gode. Således gør han præcist rede for det nyskabende i Tikkanens positivistiske metode omkring 1850, hvor de normative smagskategorier forlades til fordel for omhyggelig dokumentation og datafremskaffelse i arkiver og samlinger. Den i Helsingfors så berømte fontæneskulptur Havis Amanda nævnes også. Denne dame har altid påkaldt sig en vis interesse ved sin erotiske udstråling. Knapas påviser, hvorledes Tikkanen med sin kolossale kyndighed i kunstens repræsentationer af gestik og kropstillinger (hans i dag væsentligste bog *Die Beinstellungen in der Kunstgeschichte* (1912) er et højst moderne værk, der foregriber vor tids forskning i forholdet krop-kunst) kan godtgøre, at Amanda med sin lettere skrævende benstilling er

noget ud over det almindelige... Man aner et vist *Wahlverwandschaft*; også derved at Knapas betoner, hvorledes Tikkanen konsekvent holdt sig uden for de antagonistiske sprogpoltiske grupperinger i datidens Finland. Og så påpeger Knapas – sikkert heller ikke tilfældigt – at da de nationalistiske vinde blæste hårdt i Finland efter selvstændigheden, blev afstanden til den fælles europæiske lærde verden, hvor Tikkanen færdedes så hjemmevant, pludselig stor. Her blev isolationistisk selvgothed en fare.

Alt i alt er værket om de 12 finske videnskabsmænd en højst læseværdig bog, hvis man er interesseret i lærdomshistorie, hvis man vil trænge bag om myterne om Finland, og hvis man er interesseret i en nordisk *nation building*, der også er noget ud over det sædvanlige.

Niels Kayser Nielsen